

УДК 811.111'42

О. І. Грідасова,
викладач

(Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна)

СПОСОБИ ВЕРБАЛЬНОЇ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ СТЕРЕОТИПНИХ РОЛЕЙ ЧОЛОВІКА В АНГЛОМОВНОМУ СІМЕЙНОМУ КОНФЛІКТНОМУ ДИСКУРСІ

У статті проаналізовано способи вербальної об'єктивізації стереотипних ролей ЧОЛОВІКА в англомовному сімейному конфліктному дискурсі. Встановлено та розглянуто традиційні, а також альтернативні ролі, що належать до рольового кластеру ЧОЛОВІК, систематизовано способи їх представлення, виявлено зв'язок між конкретною роллю та способом її вербалізації

В останні десятиріччя в англомовному світі спостерігається процес зміщення соціальних та сімейних ролей чоловіка і жінки. Цьому сприяють і емансипація жінок, які тривалий час боролись за соціальну рівноправність з чоловіками, і стирання кордонів між чоловічими і жіночими професіями, і законодавче закріплення в конституції рівних прав жінки з чоловіком в економічній і політичній галузях, і зростаюча тенденція дуалізації управління сім'єю, піднесення ролі й активності жінки в сім'ї [1].

У сучасному суспільстві поступово відбувається перехід від сім'ї з чоловічою домінантою до сім'ї, побудованої по моделі партнерства, частіше з'являються альтернативні типи сім'ї — пробні браки, сім'ї з роздільним мешканням шлюбних партнерів, материнські сім'ї. І все ж таки в більшості сучасних родин уявлення про чоловічі і жіночі ролі в сім'ї залишаються стереотипними: чоловік-здобувач-годувальник і дружина-домогосподарка – ролі знакові, свого роду маркери символічного вододілу між чоловічою і жіночою сферами обов'язків [2].

Усі ці зміни позначаються на англомовному сімейному дискурсі, котрий виступає об'єктом мовознавчих досліджень (див. напр., [3]). У нашій роботі увагу зосереджено на такому різновиді англомовного сімейного дискурсу як конфліктний. Предметом нашого дослідження виступають об'єктивовані в ньому базові стереотипні ролі – ролі членів нуклеарної родини (ЖІНКА, ЧОЛОВІК, БАТЬКО / МАТИ, ДИТИНА), кожна з яких являє собою рольовий кластер.

Метою цієї статті є аналіз способів омовлення стереотипних ролей ЧОЛОВІКА в конфліктному сімейному спілкуванні носіїв англійської мови. Результати проведеного аналізу засвідчили, що ці ролі охоплюють такі: ЧОЛОВІК-ЗДОБУВАЧ-ГОДУВАЛЬНИК, ЧОЛОВІК-ДРУГ, ЧОЛОВІК-КОХАНЕЦЬ, ВІРНИЙ ЧОЛОВІК та ЧОЛОВІК-ДОМОГОСПОДАР.

ЧОЛОВІК-ЗДОБУВАЧ-ГОДУВАЛЬНИК є базовою, традиційною роллю, суть цієї ролі полягає у вимозі того, щоб чоловік забезпечував прожитковий мінімум, адже біологічна і соціальна еволюція закріпила за чоловіком і жінкою певний розподіл праці: чоловік полював, а жінка працювала вдома, де їй було легко виховувати дітей і доглядати їх [4]. Також, спираючись на данні проведеного аналізу корпусу прикладів англомовного сімейного конфліктного дискурсу, до ролевого кластеру ЧОЛОВІК можна віднести наступні традиційні сімейні чоловічі ролі, **ЧОЛОВІК-ДРУГ**, адже дух шлюбу – це дух взаємної пошани, доброти, любові, співпраці і гармонійних взаємин. В особі свого чоловіка дружина має друга і партнера, що розділяє з нею її життя і турботи, що оберігає її, допомагає їй виконувати обов'язки, які їй було б важко, а то і неможливо виконувати самій; **ЧОЛОВІК-КОХАНЕЦЬ** – це роль включає прояв різного роду активності в плані сексуальної поведінки. Традиційно вважається, що чоловік ініціює і визначає характер сексуальних стосунків. Роль сексуального партнера передбачає таку модель поведінки, яка відповідає неписаним нормам поведінки і психологічним очікуванням членів подружжя. Сексуальний партнер – одна з основних ролей, задля виконання якої виникає шлюб. Які ж норми повинні визначати і обмежувати роль сексуального партнера? Найголовніша серед них – дотримання подружньої вірності. У різних культурах і навіть у різних сім'ях допускається певна міра адюльтера, але масовий стереотип поведінки передбачає дотримання подружньої вірності. Сексуальне партнерство передбачає заборону не тільки на фізичну зраду, але й на етичну або духовну зраду, подружня невірність охоплює і те і інше [4]. І тут ми вже дісталися до іншої чоловічої ролі – **ВІРНИЙ ЧОЛОВІК**, за поясненням можна звернутися до біблії, де сказано: не шукати звільнення від супутника життя "Art thou bound unto a wife? seek not to be loosed" [5], "Соединен ли ты с женой? не ищи развода" [6]. Проте вірність в шлюбі – це не лише почуття обов'язку. Навіть якщо чоловік і дружина вірні один одному, це не означає, що їх думка завжди і у всьому збігатиметься. Коли виникають розбіжності, до примирення повинно спонукати не стільки почуття обов'язку, скільки емоційна прихильність подружжя. Адже в ще новому завіті сказано про чоловіка і дружину: "And they twain shall be one flesh: so then they are no more twain, but one flesh", "и прилепится к жене своей, и будут два одною плотью; так что они уже не двое, но одна плоть" [7]. Що означає бути "однією плоттю" зі супутником життя? Апостол Павло

© Грідасова О. І., 2009

писав, "So ought men to love their wives as their own bodies. He that loveth his wife loveth himself", "Так должны мужья любить своих жен, как свои тела: любящий свою жену любит самого себя" [8]. Отже, бути "однією плоттю" – означає, серед іншого, піклуватися про благополуччя супутника життя, як про своє власне [9].

Очевидно, що "чоловічі" і "жіночі" культури – раніше традиційно чітко розділені – зближуються і перемішуються. Тому кордони стереотипних чоловічих і жіночих ролей поступово руйнуються, втрачають жорсткість і визначеність, що створює додаткові труднощі в соціалізації. Вельми вірогідною виглядає подальша трансформація поглядів відносно чоловічих і жіночих ролей у бік їхньої егалітаризації [9]. В егалітарних сім'ях панують гендерні установки протилежні традиційним. Тут не має традиційного розподілу господарських обов'язків на жіночі та чоловічі. Як правило, такі сім'ї є двокар'єрними. Сімейні ролі розподіляються взаємно, тому подружжя є взаємозамінним.

У сучасних умовах поширеного безробіття, часто жінка є єдиним годувальником сім'ї, а чоловіки виконують обов'язки домогосподарок [10]. Отже до традиційних чоловічих сімейних ролей можна додати ще одну – альтернативну роль **ЧОЛОВІК-ДОМОГОСПОДАР**.

В англомовному сімейному конфліктному дискурсі стереотипна роль **ЧОЛОВІК** може бути об'єктивована в **прямий** та **непрямий** спосіб. **Пряме** позначення відбувається або **називанням ролі** або за допомогою **експлікації рольових очікувань**. Називання перелічених ролей, що входять до кластеру **ЧОЛОВІК**, не зареєстроване. Експліцитне позначення рольових очікувань зафіксоване у вербальній об'єктивації усіх ролей.

Так, у прикладах (1) та (2) **прямо** об'єктивується стереотипна традиційна роль **ЧОЛОВІК-ЗДОБУВАЧ-ГОДУВАЛЬНИК**; обидва члени подружжя розуміють, що їх шлюб руйнується через незадоволеність чоловіка своєю роботою та життям в цілому, дружина вимагає радикальних змін, а чоловік через свою природжену боязкість нездібний на активні дії, тобто його поведінка не є такою, що відповідає рольовим очікуванням дружини:

(1) – *I thought you turned the job down?*

– *Not yet... It's just an option, that's all. **With the money** they're talking, things could be different for us here. **We could get a better place. Travel.** Look, the point is – we could be happy here. At least for a while.*

– *So you've made up your mind?*

– *No. Like I said, it's an option.*

– *...And supposing you're right. **You make all this money** and we have this interesting life here. Won't you still be wasting your life toiling away at a job you find ridiculous? Just like your father.*

– *Maybe we let that be my business.*

– *Your business?* [11].

(2) – *You don't want to go, do you?*

– *Come on, April. Of course I do.*

– *You don't! Because you've never tried at anything. And if you don't try at anything you can't fail.*

– *What the hell do you mean I don't try? I support you, don't I? **I pay for this house. I work ten hours a day** at a job I can't stand.*

– *You don't have to!*

– *Bullshit! I'm not happy about it. But I have the backbone not to run away from my responsibilities!* [11].

Традиційна роль **ЧОЛОВІК-ДРУГ** **прямо** об'єктивується у наступних прикладах, у прикладі (3) та (4) чоловік скаржиться на те, що через постійні турботи, скарги та незадоволеність його дружини, подружжя втратило духовний зв'язок:

(3) – ***Have you ever thought that everything isn't always about you?** Maybe I'm tired! Maybe I'm dealing with 5000 things all day long! Maybe every need you have doesn't have to be met at the exact moment you need it to be met! God, we have actual kids here, Ben.*

– *I am not a third child! I am not talking about having each of my needs met! **I'm talking about a connection!** A look! Something that says that we're on the same side here!* [12].

(4) – *You're not hearing me. You're so goddamn critical!*

– ***It's hard with two kids. I don't need a third.***

– *You're perfect, and **I've done nothing right in 15 years!** You're not listening! You can't let go of anything! You never listen! You hold on to everything! Why should you be responsible for anything?! You're critical of every fucking thing!* [12];

У наступному прикладі конфліктна взаємодія виникає через те, що з часом члени подружжя стали переслідувати різні цілі і ідеали, чоловік приймає оптимальне, на його думку, для сім'ї рішення не порадившись з дружиною:

(5) – *We can finally afford to move back into the city. In style.*

– *Are you out of your mind? Jack, what could you possibly be thinking? What about my job?*

– *This is New York City, it's like the needy people capital of the world. Those Jersey clients of yours aren't a tenth as pathetic as the ones you could get here... Kate. You're not understanding me. I'm talking about a great life. A perfect life. Everything we pictured when we were young. The whole package. You said it yourself, life has thrown us surprises, and so we made sacrifices. But now I can finally get us back on track...I can do that. I want to do that. For all of us. I need to do that as a man...Think about it. No more lousy restaurants, no more clipping coupons, no more shoveling snow...*

– **Don't get a new career without even telling me.** [13].

У наступних ситуаціях *прямо* об'єктивована роль **ЧОЛОВІК-КОХАНЕЦЬ**, у прикладі (6) дружина скаржиться на негідну поведінку свого чоловіка, щодо неї:

(6) – *They didn't know how it was, how a man like Frank could drive you to despair. Scenes of him drunk, and violent, and of how he would use me in the bedroom like I was a woman off the streets, and nearby my children listening to every ugly sound.* [14];

У прикладі (7) дружина скаржиться на відсутність сексуальних відносин із її чоловіком:

(7) – *Did you know that after five years the average couple makes love once a week? We didn't do it for two years.*

– *I think we just caught up. Gimme another couple years I might be able to do it again.* [15].

У прикладах (8) та (9) *прямо* об'єктивується традиційна роль **ВІРНИЙ ЧОЛОВІК**;

у наступній ситуації чоловік намагається якимось чином виправдати свою зраду дружині:

(8) – *"What does this mean?"*

– *"I don't know what it means, it just happened. I never even thought about it. I'd never been attracted by her. I think we just got used to being together while you were away. She's been a big help with the kids."*

– *"And with you apparently. Did she put the make on you, or was this your idea?"*

– *"It just happened, Tan. We went over for pizza. The girls came back here to do homework. I don't know ... I was lonely ... I was tired ... we opened a bottle of wine, and the next thing I knew we were in bed."* [16];

У іншому прикладі конфлікт відбувається через ймовірну зраду чоловіка:

(9) – **Did you have sex?**

– *Think first. Because if you're lying--*

– *No, I said, no. She kissed me, and she unzipped my pants, and-and-and-and-and--*

– *And?*

– *And that was it.*

– *How did it get that far?*

– *You think I encouraged her?*

– *Her hand was in your pants?*

– *Nothing happened.* [17].

Альтернативна роль **ЧОЛОВІК-ДОМОГОСПОДАР** *прямо* об'єктивується в наступному прикладі. Чоловік незадоволений своїм життям через те, що йому доводиться виконувати "жіночі" обов'язки:

(10)– *Do you have any idea what my life is like?*

– *Excuse me?*

– *I wake up in the morning covered in dog saliva...I drop the kids off, spend eight hours selling tires retail...retail, Kate. I pick up the kids, walk the dog, which by the way, carries the added bonus of carting away her monstrous crap...I play with the kids, take out the garbage, get six hours of sleep if I'm lucky, and then it starts all over again...and why is it that I always have to drive everyone everywhere? I spend practically my entire day in that slow as hell mini-van listening to Raffi tapes and trying to figure out how the cup holders work... I'm sick of it.*

– *Really.*

– *What's in it for me?*

– *It's sad to hear your life is such a disappointment to you, Jack.*

– *I can't believe it's not a disappointment to you! Jesus, Kate, I could've been a thousand times the man I became. How could you do this to me? How could you let me give up on my dreams like this?! [13].*

Непрямо позначення відбувається за допомогою називання анатомічної ролі, даних випадків зареєстровано не було, або експлікацією ролевих очікувань, як проілюстровано у прикладах об'єктивації ролі **ЧОЛОВІК-ДРУГ** та **ЧОЛОВІК-КОХАНЕЦЬ**.

Роль **ЧОЛОВІК-ДРУГ** *непрямо* об'єктивована в наступних прикладах. У ситуації (11) дружина констатує втрату духовного зв'язку з чоловіком:

(11) – *We've just grown apart. We're different. We have nothing in common.*

– *Oh, sure we do. We love each other. Come on, Miranda. We love each other. Don't we?*

– *I want a divorce.*

– No. We can't. We're a family. You know?

– I'm so sorry [18];

Така ж проблема спостерігається і у прикладі (12), чоловік забув про річницю одруження, чим дуже засмутив дружину:

(12)– *Jesus, Jack...Is this where we are now? Is this our marriage? Suddenly **I'm the wife who has to drop hints two weeks before her anniversary so her husband doesn't fuck it up?***

– Please don't cry...

– I don't want to be that, Jack... [13];

у даному прикладі чоловік намагається встановити втрачений зв'язок з дружиною:

(13)– *I've always felt no matter what we were going through no matter how painful things got if our feet found each other under the blankets even just the slightest connection it'd tell us we'd entered the demilitarized zone that we were gonna be okay, that we were still an "us".*

– There are some hurts that you never completely get over. And you think that time will diminish their presence and to a degree it does but it still hurts, because, well hurt hurts [12].

У наступній ситуації роль **ЧОЛОВІК-КОХАНЕЦЬ** об'єктивована в *непрямий* спосіб:

(14)– Wait a second. You want me, don't you?

– That is the general idea, yes...

– Shouldn't we grab some dinner first? Maybe a bottle of wine...?

– It's ten thirty, Jack. **By eleven you're gonna be sprawled out on the bed snoring your head off.** We don't have time for wining and dining. [13];

Після розкриття зради чоловіка дружина намагається дізнатися причини та подробиці того, що сталося:

(15)– "Was it a one time happened thing, or has it happened again?"

– "**It happened a couple of times.** We're both lonely, I guess." [16].

Проведене дослідження дає змогу дійти висновку, що до ролевого кластеру ЧОЛОВІК належать як традиційні, так і альтернативні ролі, вербальна об'єктивація яких в англomовному сімейному конфліктному дискурсі відбувається переважно через об'єктивацію невідповідності очікуванням, заданим вимогами ролі.

Перспективою роботи є аналогічний аналіз ролевого кластеру БАТЬКО / МАТИ, ДИТИНА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Підготовка до подружнього життя – важливий напрям гендерної соціалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.textreferat.com/referat-13603.html>
2. Ломова Т. Стереотипи гендерного поведіння в російській сучасній культурі. Росія в ХХІ столітті: економіка, політика, культура Владивосток [Електронний ресурс] / Ломова Т. – 2000. – Режим доступу: smim.ru/proetcontra/doc/2-lomova.doc
3. Бігарі А. А. Дискурс сучасної англomовної сім'ї: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – 21 с.
4. Кравченко А. И. Социология: Общий курс: Учебное пособие для вузов. – М.: ПЕРСЭ; Логос, 2002. – 640 с.
5. The Bible. King James Version [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fourmilab.ch/etexts/www/Bible>
6. Новый Завет > Книга 1-е Коринфянам > Глава 7
7. Новый Завет > Книга От Марка > Глава 10
8. Книга К Ефессянам > Глава 5 > Стих 28
9. Теория, практика и перспективы гендерологии и феминологии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bestreferat.ru/referat-56704.html>
10. Гендерні стереотипи в суспільстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/kid/control;jsessionid=7B140EAC0FF4EFE983A56D46C7D06E43>
11. Revolutionary road, by Justin Haythe. – [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://www.imsdb.com/Movie%20Scripts/Revolutionary%20Road%20Script.html>. – Назва з титул. екрану.
12. The story of us, by Alan Zweibel and Jessie Nelson. – [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://subscene.com/english/the-story-of-us/subtitle-192788.aspx>
13. Family man, by David Diamond and David Weissman. – [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://www.imsdb.com/Movie%20Scripts/Family%20Man,%20The%20Script.html>. – Назва з титул. екрану.
14. Cox J. Looking back / Cox J. – Polmont, Stirlingshire : Palimpsest Book Production Limited, 2000. – 436 p.
15. Mr. and Mrs. Smith, by Simon Kinberg. – [Electronic resource]. – Режим доступу: http://www.awesomefilm.com/script/mr_and_mrs_smith.pdf
16. Steel D. Bungalow 2 – London: Transworld Publishers, 2007. – 527 p.
17. Disclosure, by Michael Crichton – [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://www.script-o-rama.com>

18. Mrs. Doubtfire, by Anne Fine – [Electronic resource]. – Режим доступу: http://www.script-orama.com/movie_scripts/m/mrs-doubtfire-script-transcript.html

Матеріал надійшов до редакції 04.05. 2009 р.

Гридасова Е. И. Способы вербальной объективации стереотипных ролей МУЖА в англоязычном семейном конфликтном дискурсе.

Статья посвящена анализу способов вербальной объективации стереотипных ролей МУЖА в англоязычном семейном конфликтном дискурсе. Установлен перечень традиционных и альтернативных ролей, систематизированы способы их представления, выявлена связь конкретной роли и способа ее вербализации.

Grydasova O. I. The Modes of Verbalizing the Stereotype Roles of HUSBAND in English Family Conflict Discourse.

The article deals with the analysis of verbalizing the stereotype roles of HUSBAND in English family conflict discourse. The study presents the set of traditional and alternative roles, gives a systematic description of their presentation and reveals the interconnections between a certain role and the mode of its verbal representation.